

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA REHBERLİK HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof.Dr. İsmail ÖZÇELİK

Dr. Murat İSKENDER

Eğitim Bilimleri Bölümü
Fatih Eğitim Fakültesi Karadeniz Teknik Üniversitesi

Reh. Öğr. Mehmet PALANCI

Eğitimin her aşamasında rehberlik hizmetleri sürecin koordinasyon gücü olarak işlev kazanmaktadır. 1997 yılında Türkiye’de ilköğretim uygulamasına geçiş bu aşamanın ele alınmasına öncelik yaratmıştır. Bu ve benzeri çalışmaların düzeltici ve yol gösterici işlev üstlenebileceği düşünülmüştür. Araştırma Trabzon ilinde bulunan Ağanoğlu İlköğretim, Merkez İlköğretim Okulu ve Selami Yardım İlköğretim okulunda 2800 öğrenci, 75 öğretmen ve 20 yönetici üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Quittance services play a coordinating role in all phases of education. This kind of services even became more important after primary education project in 1997. This and other similar activities are deemed to function as rehabilitative and quiding. This study is conducted in three primary education schools, namely Ağanoğlu, Merkez and Selami Yardım, on 2800 students, 75 teachers and 20 school administrators.

Rehberlik bireyin en verimli şekilde gelişmesi ve tatminkar uyumlar sağlamasında gerekli olan seçimleri, yorumları, planları yapmasına ve kararlar vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazanması ve ulaştığı bu seçme ve kararları uygulaması için kişiye yapılan sitemli ve profesyonel yardım sürecidir (Tan, 1992).

Rehberlik ve Psikolojik danışma çalışmalarından yararlanan öğrencilerin şunları başarabilecek düzeye ulaşması beklenmektedir.

1. Kendi yetenek ve ilgilerini, eğitim imkanlarını, içinde yaşamakta olduğumuz toplumun beklentilerini ve mesleklerini tanımış olmalıdır.

2. Öz yapısından gelen ya da doğal ve toplumsal çevrenin etkileri sonucu ortaya çıkan sorunlarını görebilmeli ve bunları çözümlenebilir. Bedensel, bilişsel, toplumsal ve duygusal sorunlarının olması çözüm yollarını inceleyerek, bu çözüm yollarından, kendine en uygun olanını, kendi iradesiyle seçebilmelidir. Sorunların çözümünü planlayabilmeli ve bu plan doğrultusunda, beklenen işlevi gerçekleştirip, gerekli uyumu gösterebilmelidir.

3. Başkalarıyla iyi ilişkiler kurabilmelidir. Yaşama karşı olumlu bir tutum gösterebilmelidir.

4. Boş zamanlarını en uygun biçimde kullanabilmelidir. Bunun için gerekli anlayış ve görüşü edinmiş olmalıdır.

Yukarıda belirtilen beklentileri karşılayacak olan rehberlik çalışmaları, öğretim çalışmalarının nihai hedefi olan “eğitim” ve beklendik davranışlar sergileme” sürecini destekleyici temel öğeler olacaktır. Bu süreçte gerek sınıf öğretmenin, gerek okul yöneticisi ve rehber öğretmenlerinin belli bir anlayış düzeyi, konuya ilişkin temel teori ve uygulama bilgilerini bilmeleri, kendi düzeylerine uygun profesyonel mesleki rehberlik tutumlarını sergilemeleri gerekecektir.

Bireyin eğitsel, mesleki ve kişisel sorunlarını çözerek kendini gerçekleştirme ve rehberlik ve psikolojik danışma çalışmaları arasında, sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişkiyi öneminin anlaşılmasıyla dünyadaki gelişmelerin gerisinde olmakla birlikte, okullarımızda rehberlik hizmetleri yürütülmeye başlanmış bulunmaktadır. Başlangıç düzeyinde orta öğretimi kademelerinde ve Rehberlik araştırma merkezleri vasıtasıyla yaygınlaşmaya başlayan faaliyetler, ilköğretim düzeyinde benzer bir gelişim ivmesi kazanamamıştır. Birkaç yıl öncesine kadar ilköğretim okulları 2. Kademesinde veya ortaokullarda belli uygulamalara tanık olan rehberlik çalışmaları, kesintisiz 8 yıllık temel eğitim çalışmaları ile birlikte hızlı bir kapsam genişlemesi yaşamaktadır.

Toplumsal koşullarımıza ve ilköğretim okullarımızın işleyişine uygun bir rehberlik modelinin geliştirilmesine ışık tutacak araştırmalar henüz yapılmamıştır. Öğretmen ve yöneticilerimizin tümüne, uygun ve yeterli düzeyde rehberlik bilgi ve bilincinin kazandırılması gerekmektedir (Bakırcıoğlu, 1994).

Türk Milli Eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sistemini genel yapısı, öğretmenlik mesleği, devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev sorumlulukları ile ilgili temel hükümler, bir sistem bütünlüğü içinde 1739 sayılı “Milli Eğitim Kanunu”nda tespit olunmuştur. 12.10.1983 tarihli 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu”, 2201 sayılı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği ve değişik zamanlarda yayınlanmış birçok genelgelerle okul rehberlik

uygulamalarının çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır (Kantarcioglu, 1987). Fakat ilköğretim düzeyinde farklılaşacak uygulamalara ilişkin açıklamalar son derece sınırlıdır. Uygulamalar, yapılması zorunlu temel çalışmalar, yönelim, öğrencinin ruhsal gelişimini destekleyici çalışmalar, görevli ve görevlere ilişkin birçok ek düzenlemeye ihtiyaç vardır. Kullanılabilecek araç-gereç, ölçek vb. standardizasyonu gerçekleştirilmiş materyal yok denecek kadar azdır. Bu eğitim kademesinde çalışacak danışman öğretmenlere çocuk psikolojisi alanına ilişkin ek teori ve uygulama bilgileri verilmemiş durumdadır. Bu bağlamda oluşan farklı yönetici, öğretmen, öğrenci, rehberlik beklentileri, belirgin bir rehberlik modelinin oluşturulamaması olması ve sorunlara spesifik araştırmaların yapılmamasıyla da doğrudan ilişkilidir.

Bir çocuk için ilkokul birinci sınıf ya da anaokulu, daha önceki hayatından köklü bir biçimde ayrılır. İlköğretim çağı boyunca çocuk, diğer insanlarla fikir alışverişine girme işinde durmadan ilerler. Fikirlerin paylaşılması yoluyla girilmiş bulunan toplumsal etkileşim, sosyalleşme ve zihinsel gelişimi bütünleştirir. Çocuğun kişisel gelişim ve özelliklerini, kendi anlayış biçimi tamamen etkilemektedir (Günce, 1979). İlköğretim okulları çocukların kişilik özelliklerini kazandıkları, temel davranış modellerini benimseyerek geliştirdikleri dönemlerdir. Çocuk bireysel psikoloji ile çevresel etkileşime girmekte ve sosyo-kültürel hayat ilk adımlarını atmaktadır. Bu çağda öğrencilerin oldukça yoğun sorunlarla karşılaşacakları ve bunlarla başa çıkma da tek başlarına oldukça yetersiz kalacakları açıktır. çocuk psikolojisi prensipleri dahilinde ilköğretim rehberlik uygulamalarında, yönetici ve öğretmen görev sorumluluklarının, rehber öğretmen yetiştirilmesi ve uygun rehberlik çalışma sisteminin kurulabilmesine ilişkin, durumların tespitine ve yeniliklerin araştırılmasına önemli düzeyde ihtiyaç duyulmaktadır.

Amaç:

Yapılan araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Rehberlik servis hizmetleri ve psikolojik danışma faaliyet açısından;
 - a) Öğretmen
 - b) Öğrenci
 - c) Yöneticilerin algılama düzeyleri nasıl bir dağılım göstermektedir.
2. Öğretmen, öğrenci ve yöneticilerin rehberlik alanları yönünden en çok ve en az önem verdikleri konular nelerdir?
3. Öğretmen, öğrenci ve yöneticiler uygulanan faaliyetleri yeterli buluyorlar mı?

YÖNTEM

Örneklem

Trabzon ili Akçaabat ilçesinde rehber öğretmeni bulunan 3 ilköğretim okulu araştırmanın evrenini oluşturmuşlardır. Araştırmanın örneklemini bu okullarda bulunan öğrencilerden tesadüfi tabakalı yöntemle seçilmiş 250 öğrenci ile öğretmen ve yöneticilerin tamamı oluşturulmuştur.

Verilen Toplanması

Araştırmada kullanılan veriler anket yoluyla elde edilmiştir. Uzman görüşü alınarak, okul rehberlik uygulamaları anketi yönetici, okul rehberlik uygulamaları anketi öğrenci formları, likert tipi derecelendirme ölçeği olarak 25 er soruluk 3 takım halinde hazırlanmıştır. Ölçek bireye tanıma, bilgi toplama, çevre-veli ilişkileri, izleme hizmetleri, müşavirlik hizmetleri, araştırma hizmetleri, oryantasyon çalışmaları ve psikolojik danışma çalışmalarını ölçecek sorulardan oluşturulmuştur.

Verilen Çözümlemesi

Uygulanan anketle elde edilen veriler gruplandırılmıştır. Verilen cevaplar hiçbir zaman, arasıda, sık sık, her zaman başlıkları yüzdelik sonuç olarak çıkartılmıştır.

BULGULAR

Rehberlik servis hizmetleri ve psikolojik danışma faaliyetleri açısından öğretmen, öğrenci ve yöneticilerin algılama düzeylerinin dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir

Tablo 1 Öğretmen, Öğrenci ve Yöneticilerin Rehberlik ve Psikolojik Danışma Faaliyetlerini Algılamalarının Dağılımı

	CİN	Hiçbir zaman		Arasıra		Sık sık		Her zaman	
		n	%	n	%	n	%	n	%
		Kız=125	E	414	12	1066	40	794	26
Öğrenci	K	429	14	974	32	767	25	830	29
Erkek=125	T	422	13	1020	36	781	25,5	778	25,5
Kız=0	E	81	16	221	44	130	26	68	14
Yönetici	K	-	-	-	-	-	-	-	-
Erkek=20	T	81	16	221	44	130	26	68	14
Kız=25	E	177	14	417	33	374	30	282	23
Öğretmen	K	111	17	266	42	155	25	93	16
Erkek=50	T	144	15,5	342	37,5	265	28	188	19

Öğrencilerin ankete verdiği cevaplar incelendiğinde, faaliyetlerden arasına yararlandıkları görülmüştür. Tablo incelendiğinde cinsiyetlere göre dağılım, genel dağılımla uyum gösterdiği görülmüştür.

Yöneticilerin ankete verdiği cevaplar incelendiğinde, faaliyet yoğunluğunun servis

Tablo 2 Öğretmen, Öğrenci ve Yöneticilerin Rehberlik uygulamalarında en az ve en çok gerçekleştiğine inandıkları konular.

	En çok	En az
Öğretmen	Oryantasyon çalışmaları	Bireyi tanıma ve bilgi toplama
Öğrenci	Psikolojik danışma çalışmalarının gerekliliği	Uyumsuz öğrencilere yardım çalışmaları
Yönetici	Çevre-veli ilişkileri	Bireyi tanıma ve bilgi toplama, izleme hizmetleri.

Öğretmen en çok oryantasyon çalışmaları gerçekleştiğine, yöneticiler çerçevesi ilişkilerinin üst düzeyde gerçekleştiğine inanmaktadır. Öğrenciler ise psikolojik çalışmalarının en çok gerçekleştirilmesi gerekli hizmet türü olarak algılamakta ve gerçekleştiğine inanmaktadır.

Bununla birlikte öğrenciler uyumsuz öğrencilere yönelik çalışmaların yetersizliğini ifade ederken, öğretmen ve yöneticiler bilgi toplama, bireyi tanıma ve izleme hizmetlerinin yetersizliğini ifade etmektedir.

Verilerden elde edilen sonuçlardan, öğrenci, yönetici ve öğretmenler halihazırda rehberlik çalışmalarının beklentilere cevap verecek düzeyde gerçekleştiğini, fakat belli faaliyet alanlarının kısmen yeterli yürütüldüğü görüşünü belirttikleri anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA

İlköğretim okullarında rehberlik saatlerinde planlı zaman ayrılması nedeniyle birçok faaliyeti yürütmek oldukça güçleşmektedir. Bu nedenle özellikle alt sınıflarda bulunan ve rehberlik servisi ile sosyal ilişki kurmakta güçlük çeken öğrenciler servisin varlığından ve bireysel olarak sunduğu birçok faaliyetten habersiz durumdadır.

Öğrencilerin kendi kişisel beklentileri doğrultusunda, psikolojik danışma çalışmalarının yaygınlaştırılmasını istemektedir. Öğretmen ve idareciler ise konuya idari açıdan, uygulamaları yerine getirmiş olma boyutundan bakmaktadırlar.

Rehberlik uygulamalarının ilköğretim okullarındaki ihtiyaç, amaç ve beklentileri karşılayacak şekilde yeni bir model ve görevlilerle dizayn edilmesine ihtiyaç vardır. Rehberlik servislerinin özel eğitim uzmanları, rehber öğretmenler ve çocuk psikologları bir uygulama ortamına ulaştırılması, rehberlik ve araştırma merkezleri ile sistematik uygulama ilişkisi geliştirmesi gereklidir.

Yönetici ve öğretmenler için rehberlik seminerleri kur esas alınarak üniversite işbirliği ile

hizmetleri ve psikolojik danışma hizmetleri açısından okul tümüne kapsayacak şekilde arasına gerçekleştirildiği yönündedir.

Öğretmenler açısından incelendiğinde yukarıdaki iki durumun bu grup içinde geçerli olduğu bulunmuştur.

oluşturulmalıdır. Böylece yönetici ve öğretmenlerin hedeflenen uygulama düzeyine ulaşmaları takip edilmeli, bu çalışmalar teşvik edilmeli.

KAYNAKÇA

1. BAKIRCIOĞLU, Rasim, (1994). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Ankara, Turhan Kitabevi.
2. JERSİLD, A.T. (1979). **Çocuk Psikolojisi** (Çev: Gülseren Günce), Ankara, "S" Yayınları.
3. KANTARCIOĞLU, selçuk (1987). **Rehberlik El Kitabı**. İstanbul, M.E.B. Yayınları.
4. TAN, Hasan (1992). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, İstanbul, M.E.B. Yayınları.
5. 2201 sayılı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği.
6. 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu.
7. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

